

ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА РОСІЇ ЯК СКЛАДОВА АНТИКРИЗОВИХ ПРОГРАМ

Рябова Т.В.

Світова економічна криза змусила багатьох держав світу не тільки розробляти антикризові програми, але й шукати нові шляхи вирішення економічних проблем, оскільки звісно, що економічна криза – це завжди поштовх до знаходження нових управлінських рішень, нових технологій та поліпшених моделей розвитку. В цьому аспекті відновлення та поширення економічного співробітництва України та Росії є актуальним і необхідним напрямком діяльності обох країн, тенденції розвитку яких багато в чому співпадають.

В обох країнах за рік суттєво знизилось промислове виробництво, зросло безробіття та заборгованість підприємств по заробітній платі. Криза охопила металургійну, хімічну промисловість, машинобудування та деякі інші галузі економіки обох країн та фінансовий сектор. В Україні базові бюджетноформуючі галузі є надзвичайно інтегрованими у світовий ринок і тому світові тенденції знайшли своє відображення на динаміці внутрішнього виробництва. Суттєво скоротились валютні надходження від експорту підприємств цих галузей, а таким чином і податкові надходження до бюджетів усіх рівнів. Криза охопила будівельну галузь та деревообробку. Скоротились доходи рекламного бізнесу, торгівельних організацій від продажу побутових товарів та товарів довготривалого використання.

Фінансова криза вплинула і на промислове виробництво Росії – основного торгівельного партнера України (частка Росії в структурі українського експорту складає 23,5 %), що суттєво обмежило попит на українську продукцію [5].

Яку ж роль в цій ситуації повинна виконувати держава? Сучасні антикризові програми розвинутих країн в цілому спрямовані на пом'якшення наслідків падіння економік, збереження робочих місць. Для цього мільярди

доларів та євро вкладаються в інфраструктурні проекти, знижуються податки на бізнес та на фізичних осіб. Антикризіві програми, хоча з суттєво меншими бюджетами, існують і в Україні, і в Росії. Але в цих країнах подолати кризу неможливо буде без цілеспрямованої державної політики розвитку, модернізації економіки, підйому високотехнологічних галузей. Про необхідність прискореного іноваційного розвитку економіки багато пишуть відомі українські вчені В.Геєць, А.Чухно та інші.

Антикризову стратегію теоретично обґрунтовують і російські вчені. Так, С. Глаз'єв, дійсний член РАН, вважає, що антикризова стратегія повинна забезпечити швидкий розвиток виробництв нового технологічного укладу, перспективних виробничо-технологічних комплексів, що потребує адекватної системи управління фінансовими потоками (тобто включає механізми грошово-кредитної, податково-бюджетної та валютної політики). Потрібні: система стратегічного планування, здатна визначати перспективні напрями економічного зростання та направляти діяльність державних інститутів на їх реалізацію; формування каналів фінансування виробничо-технологічних комплексів нового технологічного укладу; вплив макроекономічної політики на забезпечення найкращих умов для інноваційної діяльності [1, с.27]. При цьому найважливішою передумовою успішної реалізації антикризової стратегії вчений вважає розширення економічного простіру за межі Росії – до масштабів СНД, оскільки створення «проросійських» інтеграційних об'єднань поширить можливості економіки, зросте і її стійкість до світових шоків. Він пропонує формування Митного Союзу та Єдиного економічного простіру ЄврАзЕС. Держави, що вйдуть в цей союз та будуть здійснювати загальну антикризову стратегію, можуть скоріше вийти з кризи і перейти до економічного зростання [1, с.27].

Державна «Програма антикризових заходів уряду Російської Федерації на 2009 рік» не робить акцентів на співробітництві з Україною, але його об'єктивна необхідність відома. Перед обома країнами стоять схожі завдання модернізації економіки, досягнення інноваційного зростання, зниження

соціальної диференціації – питання, які на протязі багатьох років не вирішуються.

Російські вчені, обговорюючи програму антикризових заходів свого уряду, висловили думку: програма не є глибоко продуманою, містить більш побажань, ніж конкретних заходів; створюється ілюзія урахування суспільної думки і думки професіоналів для того, щоб перекласти на суспільство частину відповідальності за результати соціально-економічного курсу влади та значною мірою нейтралізувати майбутню критику неминучих провалів офіційної антикризової політики [3, с.15].

Щодо української антикризової програми, то вона розроблена разом з світовими експертами та значною мірою визначається співпрацею з Міжнародним валютним фондом і хоча у неї існує багато опонентів, все ж широкого наукового обговорення цієї програми не відбулося.

Ключові проблеми модернізації виробництва та формування інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання так і не вирішені. Спеціальні дослідження свідчать, що в Україні такий чинник, як підвищення рівня інноваційності виробництва ще не став визначальним у зростанні сукупної продуктивності в цілому. Хоча в 2007р. порівняно з 2006 р. частка підприємств, що займалися інноваціями, збільшилася на 3 відсоткових пункта і становила 14,2%, інноваційні витрати зросли на 78% (до 10850,9 млн.грн.), а витрати на придбання машин та обладнання, пов'язані з упровадженням інновацій – удвічі. Проте в 2007 р. порівняно з 2001 р. питома вага промислових підприємств, які впроваджували інновації, зменшилася до 11,5% проти 14,3% [2, с.15].

Таким чином, як вважають дослідники, у 2001-2007 рр. зростання економіки було забезпечено на 51,5 % підвищенням продуктивності праці за рахунок як дозавантаження існуючих виробничих потужностей, так і підвищення стимулів до праці (реальна заробітна плата зросла у 2,7 раза), а також на 38,4% - сукупною факторною продуктивністю, яка відображає не тільки ефективність використання суспільством капіталу і праці, а й вплив інституційних чинників, ефективність правової, технологічної та соціальної

інфраструктури й тенденції детенізації економіки. Стримуючим фактором розвитку залишалася проблема старіння основних фондів і, відповідно, низька продуктивність капіталу, а також недостатньо активна інноваційна діяльність підприємств [2, с.15].

Як в Україні, так і в Росії показники інноваційної діяльності нижче, ніж у країнах Центрально-Східної Європи та у провідних країнах світу. Існуючий організаційно-ресурсний потенціал економік України та Росії не використовується у повній мірі. Тому цілком справедливо провідні вчені України та Росії обґрунтовують необхідність формування механізму взаємодії двох країн на базі системного наукового підходу: необхідні організаційно-економічні механізми розробки, запуску, підтримки і супроводу реальних проектів партнерства науки, промисловості і держави у сфері інтеграції та кооперації інноваційно-технологічної діяльності. Дослідження Інституту економіки та прогнозування НАН України паралельно з Інститутом народногосподарського прогнозування Російської Академії наук щодо взаємовідносин держави, промисловості та науки показали, що у підприємств реального сектору економіки існує достатня заінтересованість у співробітництві. Так, опитування 800 підприємств-респондентів підтвердило тенденцію, що Російська Федерація була і залишається основним партнером України в зовнішньоекономічній діяльності; найбільша питома вага в експорті українських підприємств належить комплектуючим, запасним частинам (36,6%), машинам (26,8%), обладнанню (26,0%), що і підтверджує вибір підприємств на користь виробничої кооперації [4, с.62].

Але зараз вже відмічається тенденція щодо уповільнення процесу зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків України та Росії. І серед проблем, що заважають науково-технологічній та виробничій кооперації двох країн, представники підприємств виділяють: політичні проблеми (політичну нестабільність в Україні – 60,2 %; політичні інтереси лідерів двох країн – 13% ; політичні інтереси окремих бізнес-груп – 11,4%; відсутність доброї волі політиків – 3,3%); економічні проблеми (митні збори -34%, рівень інфляції -

22%, ставку банківського процента – 13,8%; монопольні ціни – 8,9%); правові проблеми (відсутність взаємоузгодженого законодавства, яке б регулювало процес міжнародної кооперації – 41,5%; відсутність правової бази регулювання науково-технологічного співробітництва між підприємствами Російської Федерації та України – 26,8; невідповідність норм законодавства в аналогічних сферах другої сторони – 11,4% [4, с.66].

Як бачимо, представники підприємств на перше місце відносять проблеми політичні. Таким чином, підтверджується роль держави та відповідальність політичних лідерів за розробку ефективної антикризової політики на базі моделі інноваційно-технологічного розвитку економіки.

Світова криза змусила всі держави впроваджувати заходи для економічного зростання, тим більше значення такі заходи мають для пострадянських економік України та Росії. Розробка напрямків поширення співробітництва могла б стати важливою та ефективною складовою частиною їх антикризових програм. Це свідчить про необхідність об'єднання зусиль теоретиків та практиків обох країн заради подальшого співробітництва і розробки конкретних заходів, які сприяють взаємовигідним антикризовим діям.

Список використаних джерел

1. Глазьев С. Об антикризисной стратегии России // Российский экономический журнал. 2009, № 6.
2. Могілат І., Горшкова Н., Кожевякіна С. Продуктивність праці, продуктивність капіталу та сукупна факторна продуктивність: динаміка і фактори впливу на них. // Економіка України, 2009, № 8.
3. По поводу правительственной антикризисной программы(размышления и оценки Р.Гринберга, Ю.Болдырева, М.Делягина и О.Дмитриевой) // Российский экономический журнал, 2009. № 3-4.
4. Федулова Л., Балакірева О. Проблеми і перспективи виробничої та науково-технологічної кооперації підприємств України та Російської Федерації: експертна оцінка // Економіка України, 2009, № 8.
5. Урядовий кур'єр, 23 квітня 2009 р., № 73.